

Περίληψη Ολιστικού Σχεδίου Διαχείρισης Αστικών Αποβλήτων στους Δήμους της Αττικής

1. Ο Στόχος του Ολιστικού Σχεδίου Χωριστής Συλλογής ΠΕΔΑ

Το Ολιστικό Σχέδιο Διαχείρισης Αστικών Αποβλήτων της ΠΕΔΑ σχεδιάστηκε για να απαντήσει σε μια πάγια αδυναμία της Περιφέρειας Αττικής: την έλλειψη ενός συνεκτικού και αποτελεσματικού πλαισίου που να ενισχύει τον ρόλο των δήμων στη διαχείριση απορριμμάτων και την επίτευξη των εθνικών στόχων ανακύκλωσης. Σε αντίθεση με τον περιφερειακό σχεδιασμό του οποίου η προσέγγιση είναι από πάνω προς τα κάτω (top down), το Ολιστικό Σχέδιο Χωριστής Συλλογής (ΟΣΧΣ) της ΠΕΔΑ διαμορφώνεται με βάση τις πραγματικές ανάγκες και δυνατότητες των δήμων με προσέγγιση από κάτω προς τα πάνω (bottom up). Η λογική του είναι να καταστήσει τον δήμο ως την κεντρική μονάδα οργάνωσης της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και να μετατρέψει την τοπική αυτοδιοίκηση σε βασικό μοχλό για την επίτευξη των εθνικών και ευρωπαϊκών στόχων ανακύκλωσης.

Η φιλοσοφία του ΟΣΧΣ είναι σαφής: οι δήμοι δεν είναι απλοί διαχειριστές οδηγίων, αλλά οι φορείς που μπορούν να μετατρέψουν τη θεωρία σε πράξη. Μέσα από στοχευμένες παρεμβάσεις, μπορούν να δώσουν σάρκα και οστά στην κυκλική οικονομία, προσαρμόζοντας τις δράσεις τους στις ιδιαίτερες κοινωνικές και χωρικές συνθήκες κάθε περιοχής. Η ΠΕΔΑ υπογραμμίζει ότι χωρίς ισχυρούς δήμους, κανένας σχεδιασμός δεν μπορεί να είναι επιτυχημένος ή βιώσιμος. Για να επιτευχθεί αυτό, το ΟΣΧΣ προβλέπει τέσσερις βασικές κατευθύνσεις δράσης: ενίσχυση εξοπλισμού και υποδομών, οργάνωση αποτελεσματικών συστημάτων χωριστής συλλογής, στρατηγική αξιοποίηση των πόρων του τέλους ταφής, και ενεργοποίηση των πολιτών μέσα από συμμετοχή και κοινωνική συναίνεση. Η επιτυχία δεν εξαρτάται μόνο από τεχνικές λύσεις, αλλά και από τη συνεργασία δήμου-πολιτών. Έτσι, ο δημότης από «παθητικός παραγωγός απορριμμάτων» μετατρέπεται σε «ενεργό συμμετέχο της ανακύκλωσης».

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε βασίστηκε σε έναν συνδυασμό ποσοτικών και ποιοτικών εργαλείων συλλογής δεδομένων. Αποστάλθηκαν ερωτηματολόγια σε όλους τους δήμους της Αττικής, με σκοπό την καταγραφή των αναγκών τους σε επίπεδο εξοπλισμού και υποδομών διαχείρισης αποβλήτων. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν στοχευμένες επισκέψεις σε δήμους, ώστε να παρουσιαστούν αναλυτικά οι στόχοι της μελέτης και να υπάρξει διά ζώσης ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνικών παρατηρήσεων. Η διττή αυτή προσέγγιση ενίσχυσε την εγκυρότητα και την πληρότητα των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν, επιτρέποντας την ουσιαστική αποτύπωση των πραγματικών αναγκών της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης. Βασική προτεραιότητα ήταν να αξιολογηθεί και να ποσοτικοποιηθεί η διαχείριση των διαφόρων ροών ανακυκλώσιμων υλικών (ανακυκλώσιμα υλικά, βιοαπόβλητα, πράσινα, ογκώδη), να εντοπιστούν καλές πρακτικές, ζητήματα οργάνωσης, ελλείψεις εξοπλισμού ή/και προσωπικού, να προσδιοριστούν οι ποσότητες που ανακυκλώνονται, οι στόχοι που πρέπει να τεθούν σε επίπεδο δήμου αλλά και οι αποκλίσεις από αυτούς.

Τέλος, το ΟΣΧΣ δεν αποτελεί μια ακόμη θεωρητική μελέτη, καθώς προσφέρει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής που μπορεί να συνεπικουρεί και να συμπληρώνει το Ολιστικό Σχέδιο Χωριστής Συλλογής του ΕΔΣΝΑ. Προβλέπει σαφείς στόχους, πρακτικά εργαλεία και χρηματοδοτικά μέσα, με στόχο την ουσιαστική αλλαγή του τρόπου που οι δήμοι της Αττικής διαχειρίζονται τα

απόβλητα. Πρόκειται για μια στρατηγική επιλογή που δίνει στους Δημάρχους τα εργαλεία να γίνουν οι πραγματικοί πρωταγωνιστές στη μετάβαση της Αττικής προς την κυκλική οικονομία.

2. Η Σημερινή Εικόνα στην Αττική: Προβλήματα & Ελλείψεις

Η εικόνα της Αττικής στη διαχείριση αποβλήτων είναι πολυδιάστατη και ανισομερής. Παρά τις σημαντικές επενδύσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, οι επιδόσεις στους περισσότερους δήμους παραμένουν χαμηλές και απέχουν από τους εθνικούς στόχους. Χαρακτηριστικό είναι ότι σύμφωνα με την Eurostat το ποσοστό ανακύκλωσης της Περιφέρειας Αττικής για το 2024 ανέρχεται στο 9,5% ενώ σε εθνικό επίπεδο ανακυκλώνουμε λιγότερο από το 20% των αστικών αποβλήτων μας, τη στιγμή που ο ευρωπαϊκός μέσος όρος βρίσκεται στο 47,8%, ενώ η νομοθεσία της Ε.Ε. προβλέπει ότι μέχρι το 2025 το ποσοστό ανακύκλωσης θα πρέπει να φτάσει το 55%. Επίσης, το χάσμα ανάμεσα σε δήμους με διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά και χωρικά χαρακτηριστικά είναι έντονο, δημιουργώντας μια άνιση πραγματικότητα που απαιτεί στοχευμένες λύσεις.

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα είναι η αναντιστοιχία ανάμεσα στον διαθέσιμο εξοπλισμό και την αξιοποίησή του. Ο ΕΔΣΝΑ έχει διαθέσει χιλιάδες κάδους, απορριμματοφόρα και υποδομές ανακύκλωσης, ωστόσο σε πολλούς δήμους παραμένουν ανενεργά ή χρησιμοποιούνται με λανθασμένο τρόπο. Για παράδειγμα, οχήματα που προορίζονταν για συλλογή βιοαποβλήτων χρησιμοποιούνται για σύμμεικτα, ενώ κάδοι βιοαποβλήτων παραμένουν αχρησιμοποίητοι.

Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη στους μεγάλους και πυκνοκατοικημένους δήμους, όπως η Αθήνα, η Καλλιθέα και η Νέα Σμύρνη. Εκεί, οι δείκτες ανακύκλωσης και συλλογής βιοαποβλήτων είναι χαμηλοί, λόγω της έλλειψης χώρων, της πίεσης στο οδικό δίκτυο και της αδυναμίας εφαρμογής «πόρτα-πόρτα» συστημάτων συλλογής. Το αποτέλεσμα είναι να παράγονται μεγάλες ποσότητες σύμμεικτων απορριμμάτων και να επιβαρύνεται περαιτέρω η ταφή. Αντίθετα, σε δήμους με χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, όπως ο Διόνυσος και η Φιλοθέη, οι επιδόσεις είναι εντυπωσιακές. Εκεί οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν πιο εύκολα σε χωριστή συλλογή, οι δήμοι εφαρμόζουν πιο στοχευμένα προγράμματα, και η καθημερινή διαχείριση είναι πιο ευέλικτη. Το παράδειγμα αυτών των Δήμων δείχνει ότι η χωρική και κοινωνική πραγματικότητα παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της ανακύκλωσης. Η ανισότητα στις επιδόσεις αποτυπώνεται επίσης στο εισόδημα των δημοτών. Οι πιο εύπορες περιοχές της Αττικής εμφανίζουν σχεδόν διπλάσια επίπεδα ανακύκλωσης σε σχέση με περιοχές χαμηλότερου εισοδήματος. Αυτό οφείλεται τόσο στην καλύτερη εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των πολιτών, όσο και στη μεγαλύτερη πίεση που ασκούν οι ίδιοι προς τις δημοτικές αρχές για καλύτερες υπηρεσίες.

Παράλληλα, ένα από τα πιο εμφανή κενά είναι η επικοινωνία και η ενημέρωση. Η πλειοψηφία των δήμων δεν διαθέτει στρατηγική καμπάνια ενημέρωσης πολιτών, ενώ τα προγράμματα ευαισθητοποίησης περιορίζονται συχνά σε αποσπασματικές δράσεις. Χωρίς συνεχή εκπαίδευση και ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας, οι δήμοι δυσκολεύονται να πετύχουν υψηλά ποσοστά καθαρής ανακύκλωσης. Ένα άλλο ζήτημα είναι η έλλειψη μηχανισμών διάχυσης και συγκέντρωσης καλών πρακτικών. Ενώ αρκετοί δήμοι έχουν εφαρμόσει επιτυχημένα προγράμματα – όπως οι έξυπνοι κάδοι, τα πράσινα σημεία ή τα συστήματα επιβράβευσης πολιτών – οι εμπειρίες αυτές δεν μεταφέρονται συστηματικά στους υπόλοιπους δήμους. Το

αποτέλεσμα είναι οι επιτυχίες να παραμένουν μεμονωμένες και να μην δημιουργείται μια συλλογική δυναμική βελτίωσης.

Η υφιστάμενη κατάσταση επιβαρύνεται και από την έλλειψη συντονισμού με τα ΚΔΑΥ. Πολλοί δήμοι αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στις συνεργασίες τους, λόγω αλλαγών στις συμβάσεις ή περιορισμένης χωρητικότητας. Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και όταν οι πολίτες ανακυκλώνουν σωστά, το υλικό δεν αξιοποιείται πλήρως, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη στο σύστημα. Η απουσία ενός επικαιροποιημένου και δεσμευτικού ΠΕΣΔΑ δημιουργεί επίσης αβεβαιότητα. Οι δήμοι δεν γνωρίζουν ποιες υποδομές θα είναι διαθέσιμες, πού θα χωροθετηθούν και πότε θα λειτουργήσουν. Έτσι δυσκολεύονται να σχεδιάσουν μακροπρόθεσμα προγράμματα και περιορίζονται σε αποσπασματικές λύσεις.

Τέλος, η συνολική εικόνα δείχνει μια Αττική που δεν στερείται πόρων ή καλών παραδειγμάτων, αλλά πάσχει από συντονισμό, αξιοποίηση και ομοιομορφία. Η πρόκληση δεν είναι μόνο τεχνική, αλλά κυρίως οργανωτική και πολιτική. Χωρίς μια στρατηγική που να ενισχύει τον ρόλο των δήμων, να καλλιεργεί συμμετοχή των πολιτών και να διαχέει την εμπειρία, η Περιφέρεια κινδυνεύει να μείνει πίσω στους στόχους ανακύκλωσης και βιώσιμης ανάπτυξης.

3. Η Καίρια Σημασία των Δήμων στη Διαχείριση Αποβλήτων

Η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει με σαφήνεια ότι οι δήμοι είναι ο καθοριστικός κρίκος για την επιτυχία της κυκλικής οικονομίας και της βιώσιμης διαχείρισης αποβλήτων. Η διαχείριση των απορριμμάτων δεν είναι μια αφηρημένη διαδικασία που υλοποιείται κεντρικά, αλλά μια καθημερινή πρακτική που λαμβάνει χώρα στις γειτονιές, στους δρόμους και στα σπίτια. Σε αυτό το επίπεδο, οι δήμοι έχουν το πλεονέκτημα της εγγύτητας προς τον πολίτη: γνωρίζουν τις τοπικές ανάγκες, κατανοούν τις κοινωνικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και έχουν την αναγκαία νομιμοποίηση να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν πολιτικές που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή των δημοτών τους.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι πιο επιτυχημένες πόλεις της Ευρώπης στη διαχείριση αποβλήτων είναι αυτές που έδωσαν στους δήμους ηγετικό ρόλο. Η Λιουμπλιάνα, για παράδειγμα, αποτέλεσε την πρώτη πρωτεύουσα της Ευρώπης που ανακηρύχθηκε «μηδενικών αποβλήτων». Αυτό δεν θα ήταν εφικτό χωρίς τη συστηματική δουλειά των δημοτικών αρχών, οι οποίες ανέπτυξαν εκτεταμένα προγράμματα χωριστής συλλογής, εισήγαγαν διακριτή τιμολόγηση με βάση τον όγκο των παραγόμενων απορριμμάτων, και υλοποίησαν μακροχρόνιες εκπαιδευτικές εκστρατείες σε σχολεία και κοινότητες. Το παράδειγμα της Λιουμπλιάνας αποδεικνύει ότι οι δήμοι, όταν διαθέτουν εξουσίες και πόρους, μπορούν να επιτύχουν φιλόδοξους στόχους και να κινητοποιήσουν ολόκληρη την κοινωνία.

Στην Αττική, οι δήμοι καλούνται να παίξουν τον ίδιο πρωταγωνιστικό ρόλο. Δεν είναι απλώς τοπικές διοικητικές μονάδες που ακολουθούν έναν κεντρικό σχεδιασμό, αλλά οι φορείς που μπορούν να «μεταφράσουν» τις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές σε χειροπιαστές δράσεις στις γειτονιές. Ο τρόπος με τον οποίο θα τοποθετηθεί ένας κάδος, η επιλογή των δρομολογίων αποκομιδής, η λειτουργία ενός πράσινου σημείου, η οργάνωση μιας εκστρατείας ενημέρωσης ή ακόμα και η ρύθμιση των δημοτικών τελών είναι αποφάσεις που ανήκουν στον δήμο και έχουν άμεση επίδραση στις συνήθειες των πολιτών.

Τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους οι δήμοι είναι πολλά και ιδιαίτερα αποτελεσματικά, αρκεί να αξιοποιηθούν με στρατηγικό τρόπο. Οι κανονισμοί καθαριότητας μπορούν να

ενσωματώσουν κανόνες για τη χωριστή συλλογή και να προβλέπουν αντικίνητρα για τη ρύπανση. Τα διαφοροποιημένα τέλη – το γνωστό «πληρώνω όσο πετάω» – αποτελούν ισχυρό μηχανισμό αλλαγής συμπεριφοράς, αφού συνδέουν άμεσα το κόστος με την παραγωγή αποβλήτων. Οι εκπαιδευτικές εκστρατείες σε σχολεία και τοπικές κοινότητες καλλιεργούν από μικρή ηλικία κουλτούρα ανακύκλωσης. Τα πράσινα σημεία, φυσικά ή κινητά, δημιουργούν εύκολη πρόσβαση για την απόρριψη ειδικών ρευμάτων (π.χ. ηλεκτρικές συσκευές, μπαταρίες, έπιπλα), μειώνοντας τις ανεξέλεγκτες απορρίψεις. Τέλος, οι συνεργασίες με τοπικούς φορείς, συλλόγους και επιχειρήσεις ενισχύουν την κοινωνική συναίνεση και προσδίδουν κύρος στις δημοτικές πρωτοβουλίες.

Η επιτυχία, όμως, δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη εργαλείων αλλά και από τη δυνατότητα τους να ενισχυθούν θεσμικά, χρηματοδοτικά, επιχειρησιακά, τεχνολογικά και σε ανθρώπινο δυναμικό. Η ενίσχυση των δήμων δεν είναι επιλογή πολυτελείας, αλλά μονόδρομος. Χρειαζόμαστε δήμους με σαφείς αρμοδιότητες για τη χωριστή συλλογή, με απλούστερες διαδικασίες στις προσλήψεις προσωπικού στις ανταποδοτικές υπηρεσίες, με δυνατότητα επιβολής και είσπραξης διαφοροποιημένων τελών, και με πρόσβαση στα δεδομένα από τα σχήματα Διευρυμένης Ευθύνης Παραγωγού (ΔΕΠ). Χρειαζόμαστε δήμους που έχουν σταθερές και προβλέψιμες χρηματοδοτικές ροές, τόσο από τα ανταποδοτικά τέλη και το τέλος ταφής, όσο και από ευρωπαϊκούς πόρους για οχήματα, κάδους, κομποστοποίηση, πράσινα σημεία και κέντρα επαναχρησιμοποίησης με συμβάσεις που περιλαμβάνουν ρήτρες απόδοσης και επιβραβεύουν την καθαρότητα των ρευμάτων. Χρειαζόμαστε δήμους που λειτουργούν με σύγχρονα επιχειρησιακά πρότυπα, με δημοτικά σχέδια ανακύκλωσης, κοινούς δείκτες αξιολόγησης, τηλεματική στόλου, GIS για βέλτιστη χωροθέτηση κάδων και ανοικτά δεδομένα για λογοδοσία προς τους πολίτες. Από τεχνολογικής άποψης, χρειαζόμαστε δήμους που επενδύουν σε: αισθητήρες πληρότητας, RFID/QR για ιχνηλασιμότητα, ψηφιακές εφαρμογές ενημέρωσης και επιβράβευσης, και analytics για δυναμική προσαρμογή δρομολογίων. Και, πάνω από όλα, χρειαζόμαστε δήμους που επενδύουν στους ανθρώπους: με σταθερές ομάδες συλλογής και ελέγχου ποιότητας, με συνεχή κατάρτιση, και με δημοτικούς «facilitators» που βρίσκονται δίπλα σε πολυκατοικίες και επιχειρήσεις υψηλής παραγωγής αποβλήτων. Αυτός είναι ο δρόμος για να κάνουμε πράξη μια Αττική καθαρή, βιώσιμη και πρωτοπόρα στην Ευρώπη.

4. Καλές Πρακτικές από Δήμους της Αττικής – Παραδείγματα Επιτυχίας

Παρά τις γενικές αδυναμίες που καταγράφονται στην Περιφέρεια Αττικής, αρκετοί δήμοι έχουν καταφέρει να υλοποιήσουν καινοτόμες δράσεις που αποδεικνύουν ότι η επιτυχία είναι εφικτή. Οι πρακτικές αυτές μπορούν να αποτελέσουν παραδείγματα προς μίμηση, δείχνοντας ότι ακόμη και σε συνθήκες περιορισμένων πόρων ή οργανωτικών δυσκολιών, οι Δήμοι μπορούν να επιτύχουν εντυπωσιακά αποτελέσματα με σωστή οργάνωση και στρατηγικό σχεδιασμό.

Ο **Δήμος Χαλανδρίου** ξεχωρίζει με το πρόγραμμα Waste4Think, που στηρίζεται στη χωριστή συλλογή βιοαποβλήτων με ειδικούς κάδους, στην παραγωγή κομπόστ και στη συνεργασία με ευρωπαϊκά ερευνητικά έργα. Παράλληλα, ανέπτυξε γωνιές ανακύκλωσης για ειδικά ρεύματα (μπαταρίες, λαμπτήρες, μικροσυσκευές) και εισήγαγε «έξυπνους κάδους» με αισθητήρες πληρότητας, βελτιώνοντας σημαντικά την αποδοτικότητα της αποκομιδής. Αυτή η προσέγγιση απέδειξε ότι ένας δήμος μπορεί να πρωτοπορήσει, αξιοποιώντας την καινοτομία για να προσφέρει καλύτερες υπηρεσίες στους πολίτες και να μειώσει το κόστος λειτουργίας.

Ο **Δήμος Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης** έχει αναδειχθεί σε πρότυπο κυκλικής οικονομίας, εφαρμόζοντας εκτεταμένο δίκτυο καφέ κάδων για τη χωριστή συλλογή βιοαποβλήτων και παράγοντας, σε συνεργασία με το ΕΚΠΑ, το εδαφοβελτιωτικό VITA-Green από οργανικά υπολείμματα. Μέσω καινοτόμων δράσεων, όπως το Κινητό Πράσινο Σημείο και τα συστήματα «έξυπνης» ανακύκλωσης με επιβράβευση των δημοτών, ο Δήμος συνδυάζει τεχνολογία, συμμετοχή και περιβαλλοντική συνείδηση.

Στα **Βριλήσσια**, εφαρμόστηκε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο “Zero Waste City”, που φιλοδοξεί να καταστήσει τον δήμο σχεδόν μηδενικών αποβλήτων. Μεταξύ άλλων, ο δήμος εγκατέστησε υπόγειους κάδους που βελτιώνουν την εικόνα της πόλης και διευκολύνουν τη συλλογή, εφάρμοσε το πρόγραμμα «Ανακύκλωση στο Σπίτι» με πόρτα-πόρτα διανομή σακουλών και οδηγίων, και ανέπτυξε εκπαιδευτικές δράσεις («Green Missions» και «Mind the Waste») που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των μαθητών. Το αποτέλεσμα ήταν να φτάσει το 50% των αποβλήτων σε ανακύκλωση και κομποστοποίηση – ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ελλάδα.

Το **Περιστέρι**, ένας από τους μεγαλύτερους και πιο πυκνοκατοικημένους δήμους, απέδειξε ότι ακόμα και σε δύσκολες συνθήκες μπορούν να γίνουν βήματα προόδου. Δημιούργησε Πράσινο Σημείο Νέας Ζωής, που λειτουργεί ταυτόχρονα ως χώρος συλλογής ειδικών ρευμάτων και ως πάρκο ευαισθητοποίησης. Παράλληλα, υλοποίησε το πρόγραμμα Followgreen, ένα σύστημα επιβράβευσης που δίνει πόντους στους πολίτες για τη συμμετοχή τους στην ανακύκλωση και τους επιτρέπει να κερδίζουν τοπικές ανταμοιβές. Με τον τρόπο αυτό, πέτυχε να ενεργοποιήσει χιλιάδες δημότες και μαθητές (περισσότεροι από 6.000 συμμετέχοντες μόνο στα σχολεία). Επιπρόσθετα, ο Δήμος συμμετέχει σε πιλοτικό πρόγραμμα χωριστής συλλογής βιοαποβλήτων σε συνεργασία με την Περιφέρεια Αττικής και τον ΕΔΣΝΑ, με τη διάθεση ειδικών καφέ κάδων και απορριμματοφόρων. Η πρωτοβουλία αυτή ενίσχυσε τη συμμετοχή των πολιτών στην κομποστοποίηση και έθεσε τις βάσεις για την αποκεντρωμένη διαχείριση οργανικών αποβλήτων.

Η **Γλυφάδα** υλοποίησε ένα από τα πιο ολοκληρωμένα δίκτυα ανακύκλωσης στην Αττική, με δέκα διαφορετικά ρεύματα και περισσότερους από 2.500 κάδους, που οδήγησαν σε συλλογή άνω των 9.000 τόνων υλικών. Ο δήμος ανέπτυξε επίσης τον ψηφιακό χάρτη «Fix My City» για τα σημεία ανακύκλωσης, διευκολύνοντας τους δημότες να βρουν πού μπορούν να αποθέσουν κάθε ρεύμα. Επίσης, εγκατέστησε ειδικούς κάδους για τη συλλογή τηγανελαίων, τα οποία μετατρέπονται σε βιοντίζελ, και συνεργάστηκε με το πρόγραμμα BlueCycle για την αξιοποίηση αλιευτικών απορριμμάτων. Αυτές οι πρωτοβουλίες αναδεικνύουν πώς η τεχνολογία και η καινοτομία μπορούν να γίνουν σύμμαχοι της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ο **Πειραιάς**, τέλος, ανέπτυξε ένα καινοτόμο σύστημα «Κάνθαρος» με στόχο την ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών μέσα από οικονομικά και κοινωνικά κίνητρα. Ο δήμος εγκατέστησε έξυπνους κάδους με δυνατότητα ψηφιακής παρακολούθησης και προχώρησε σε βελτιστοποίηση των δρομολογίων αποκομιδής, αξιοποιώντας ανάλυση δεδομένων για μείωση κόστους και βελτίωση αποδοτικότητας. Επιπλέον, εστίασε στην εκπαίδευση σε σχολεία και τοπικές κοινότητες, δημιουργώντας μια νέα κουλτούρα συνεργασίας γύρω από την ανακύκλωση.

Όλες αυτές οι πρωτοβουλίες καταδεικνύουν ότι δεν υπάρχει ένας μοναδικός δρόμος για την επιτυχία· κάθε δήμος προσαρμόζει τις δράσεις του στις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της περιοχής του. Ωστόσο, κοινός παρονομαστής είναι η στρατηγική αξιοποίηση των διαθέσιμων εργαλείων, η καινοτομία και η ενεργοποίηση των πολιτών. Οι καλές πρακτικές δείχνουν ότι με

διοικητική βούληση, συνεργασίες και σωστό σχεδιασμό, οι δήμοι μπορούν να μετατραπούν από αδύναμους κρίκους σε πρωτοπόρους της ανακύκλωσης και της κυκλικής οικονομίας.

5. Το Τέλος Ταφής: Από Χρηματοδοτική Υποχρέωση σε Ευκαιρία Ανάπτυξης

Το τέλος ταφής εισήχθη αρχικά ως ένα μέτρο περιβαλλοντικής πολιτικής, με στόχο να λειτουργήσει αποτρεπτικά στη συνεχή εξάρτηση από την ταφή απορριμμάτων. Στην πράξη, όμως, για τους περισσότερους δήμους αντιμετωπίστηκε ως ένα επιπλέον οικονομικό βάρος που δυσκόλεψε τους ήδη πιεσμένους προϋπολογισμούς τους. Σήμερα, η πραγματικότητα αλλάζει. Η νομοθεσία προβλέπει ότι το 85% των πόρων που συλλέγονται από το τέλος ταφής επιστρέφουν στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, προκειμένου να επενδυθούν σε δράσεις ανακύκλωσης και βιώσιμης διαχείρισης αποβλήτων.

Το 85% του συνόλου των πόρων του τέλους ταφής, που αναλογεί και θα πρέπει να αποδοθεί στους Δήμους της Περιφέρειας Αττικής για το διάστημα 2022-2030 εκτιμάται σε **334.229.848,78€**.

Η ΚΕΔΕ (Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος) και 164 δήμοι της χώρας προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) με αίτηση ακύρωσης του τέλους ταφής. Η προσφυγή κατατέθηκε τον Μάρτιο του 2024. Σε περίπτωση δικάιωσης, το ποσό που θα επιστραφεί στους Δήμους αντιστοιχεί στο σύνολο του καταβληθέντος τέλους ταφής για την περίοδο 2022-2025, ήτοι **154.614.028,72 €**.

Η ορθή χρήση αυτών των πόρων μπορεί να αλλάξει ριζικά τον χάρτη της διαχείρισης αποβλήτων στην Αττική. Αν το 90% αυτών των πόρων αξιοποιηθεί για δράσεις ανακύκλωσης, τότε η σχετική επένδυση είναι 300,8 εκ. ευρώ και θα συνεισφέρει σχεδόν 460.000 τόνους επιπρόσθετων ανακυκλώσιμων υλικών ανά έτος, ποσότητα που καλύπτει κατά προσέγγιση το στόχο της χωριστής συλλογής των ανακυκλώσιμων υλικών (χαρτί/ χαρτόνι-πλαστικό-μέταλλα-γυαλί) έως 2030 (478.000 τόνοι ετησίως).

Οι δήμοι έχουν πλέον στα χέρια τους ένα σταθερό χρηματοδοτικό εργαλείο που δεν εξαρτάται από ευρωπαϊκά προγράμματα ή συγκυριακές επιδοτήσεις. Μπορούν να επενδύσουν σε νέες υποδομές, σε σύγχρονο εξοπλισμό, στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και σε εκστρατείες ενημέρωσης που θα καλλιεργήσουν την κουλτούρα ανακύκλωσης στους δημότες. Το τέλος ταφής μπορεί έτσι να μετατραπεί από «ποινή» σε «κίνητρο», δίνοντας τη δυνατότητα στους δήμους να χτίσουν ένα ισχυρό και βιώσιμο σύστημα διαχείρισης απορριμμάτων.

Οι προοπτικές που ανοίγονται είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Εάν οι δήμοι αξιοποιήσουν στρατηγικά το τέλος ταφής, μπορούν να επιτύχουν:

- Την επίτευξη του στόχου του 60% ανακύκλωσης έως το 2030, κάτι που αποτελεί εθνική και ευρωπαϊκή υποχρέωση.
- Την κάλυψη έως και του 55-60% της επιπρόσθετης ανακύκλωσης που απαιτείται στην Περιφέρεια Αττικής, εξασφαλίζοντας ότι οι δήμοι δεν θα βρεθούν εκτεθειμένοι σε νέες κυρώσεις.
- Τη μείωση του κόστους ταφής, καθώς η εκτροπή αποβλήτων από τους ΧΥΤΑ οδηγεί σε λιγότερες δαπάνες για τους δημότες και βελτίωση της καθαριότητας στην πόλη.

- Τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, κυρίως στον τομέα της συλλογής, της διαλογής, της κομποστοποίησης και της επαναχρησιμοποίησης, με άμεσο κοινωνικό και οικονομικό όφελος για τις τοπικές κοινωνίες.
- Την προσέλκυση πράσινων επενδύσεων, καθώς η διαχείριση αποβλήτων συνδέεται με αναδυόμενους κλάδους της κυκλικής οικονομίας, όπως η παραγωγή δευτερογενών υλικών, η ενέργεια από βιοαπόβλητα και οι τεχνολογίες ιχνηλασιμότητας.

Για να αποδώσει πραγματικά το τέλος ταφής, απαιτείται από τους δήμους στρατηγική προσέγγιση και όχι αποσπασματικές κινήσεις. Αυτό σημαίνει: σαφή σχέδια επενδύσεων, ιεράρχηση προτεραιοτήτων (π.χ. πρώτα εξοπλισμός και υποδομές, στη συνέχεια εκπαίδευση και κίνητρα), και διαρκή παρακολούθηση της απόδοσης των δράσεων. Τέλος, χρειάζεται θεσμική πίεση ώστε η κεντρική διοίκηση να αποδίδει έγκαιρα τα κονδύλια που αναλογούν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, καθώς οι καθυστερήσεις που έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα υπονομεύουν τον σκοπό του μέτρου.

6. Κύριες Προκλήσεις που Μπορούν να Αντιμετωπιστούν σε Επίπεδο Δήμου

Η διαχείριση αποβλήτων στους δήμους της Αττικής παρουσιάζει μια σειρά από προκλήσεις που, αν και σημαντικές, μπορούν να αντιμετωπιστούν σε τοπικό επίπεδο χωρίς να απαιτούνται σύνθετες κεντρικές παρεμβάσεις. Πρόκειται για ζητήματα καθημερινής λειτουργίας, τα οποία σχετίζονται με το ανθρώπινο δυναμικό, τον εξοπλισμό, την επικοινωνία με τους πολίτες και την έγκαιρη αξιοποίηση των οικονομικών πόρων. Η επίλυσή τους θα μπορούσε να προσδώσει άμεσα μετρήσιμα αποτελέσματα στις επιδόσεις κάθε δήμου, αρκεί να υπάρξει οργανωμένη στρατηγική και ισχυρή πολιτική βούληση.

Η πρώτη και πιο σημαντική πρόκληση αφορά το **ανθρώπινο δυναμικό**. Οι υπηρεσίες καθαριότητας σε πολλούς δήμους μαστίζονται από ελλείψεις σε βασικές ειδικότητες: οδηγούς, εργάτες καθαριότητας, επόπτες και διοικητικό προσωπικό. Η έλλειψη αυτή δημιουργεί καθυστερήσεις, μειώνει την ποιότητα των υπηρεσιών και καθιστά αδύνατη την πλήρη αξιοποίηση του εξοπλισμού. Μια στοχευμένη πολιτική προσλήψεων, με έμφαση στην ανακύκλωση και την κομποστοποίηση, θα μπορούσε να καλύψει τα κενά και να αναβαθμίσει τις δυνατότητες των δήμων.

Δεύτερη βασική πρόκληση είναι ο **εξοπλισμός και οι υποδομές**. Αν και πολλοί δήμοι έχουν παραλάβει σύγχρονα απορριμματοφόρα, κάδους και άλλα μέσα από τον ΕΔΣΝΑ ή ευρωπαϊκά προγράμματα, μεγάλο μέρος παραμένει αναξιοποίητο ή χρησιμοποιείται με λανθασμένο τρόπο. Η λύση εδώ είναι διπλή: από τη μία, η αντικατάσταση των συμβατικών κάδων με νέας τεχνολογίας, που διαθέτουν δυνατότητα ιχνηλασιμότητας και παρακολούθησης σε πραγματικό χρόνο, και από την άλλη, η δημιουργία και ο εκσυγχρονισμός στοχευμένων υποδομών (ΚΔΑΥ, ΜΑΑ/ΜΕΒΑ, ΣΜΑ & Αμαξοστάσια), ώστε να διαχειρίζονται πιο σωστά μεγαλύτερες ποσότητες ανακυκλώσιμων υλικών και βιοαποβλήτων. Με τον τρόπο αυτό, οι δήμοι θα μπορούν να συλλέγουν υλικά καλύτερης ποιότητας και να μειώσουν τις ποσότητες που οδηγούνται σε ταφή.

Η τρίτη κατηγορία προβλημάτων σχετίζεται με την **επικοινωνία**. Στην πλειονότητα των δήμων, οι καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης είναι περιορισμένες, αποσπασματικές και συχνά πρόχειρες. Χωρίς τη συμμετοχή του πολίτη, κανένα σύστημα ανακύκλωσης δεν μπορεί να αποδώσει. Η λύση βρίσκεται στις εντατικές και διαρκείς εκστρατείες ενημέρωσης, ειδικά σε

σχολεία και τοπικές κοινότητες, όπου μπορεί να καλλιεργηθεί μια νέα κουλτούρα ανακύκλωσης. Η δημιουργία μιας σύγχρονης πλατφόρμας καλών πρακτικών, η χρήση ψηφιακών εφαρμογών, οι συνεργασίες με σχολεία και συλλόγους, καθώς και η σύνδεση της ανακύκλωσης με έμπρακτα κίνητρα (π.χ. εκπτώσεις σε τοπικές επιχειρήσεις ή μειωμένα τέλη) μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Τέλος, οι Δήμοι αντιμετωπίζουν προκλήσεις που σχετίζονται με τους **οικονομικούς πόρους**. Η καθυστέρηση στην απόδοση του τέλους ταφής από το κεντρικό κράτος δυσχεραίνει τον οικονομικό προγραμματισμό τους. Ωστόσο, προς το παρόν οι δήμοι μπορούν να κινηθούν ανάλογα με τις διαθέσιμες χρηματοδοτήσεις τους, να σχεδιάσουν εκ των προτέρων δράσεις που θα υλοποιηθούν μόλις εκταμιευθούν οι πόροι, και να διερευνήσουν διαδημοτικές συνεργασίες για κοινή χρήση εξοπλισμού και υποδομών. Με αυτόν τον τρόπο, θα μειώσουν το κόστος και θα αυξήσουν την αποτελεσματικότητα.

Συνοψίζοντας, οι τέσσερις βασικές προκλήσεις – ανθρώπινο δυναμικό, εξοπλισμός και υποδομές, επικοινωνία και οικονομικοί πόροι – είναι ζητήματα που μπορούν να αντιμετωπιστούν με άμεσες πρωτοβουλίες των δήμων. Οι λύσεις που προτείνονται, όπως η αναβάθμιση του εξοπλισμού, οι στοχευμένες υποδομές, οι καμπάνιες ενημέρωσης και οι διαδημοτικές συνεργασίες, δεν απαιτούν περίπλοκες θεσμικές αλλαγές αλλά διοικητική αποφασιστικότητα και σωστό σχεδιασμό. Εάν εφαρμοστούν με συνέπεια, μπορούν να προσφέρουν θεαματικά αποτελέσματα σε σύντομο χρονικό διάστημα, βελτιώνοντας την καθημερινότητα των πολιτών και ενισχύοντας τη θέση των Δήμων ως πρωταγωνιστών στην κυκλική οικονομία.

7. Ζητήματα που Απαιτούν Κεντρική Πολιτική Απόφαση

Υπάρχουν προβλήματα που ξεπερνούν τις δυνατότητες των Δήμων και απαιτούν λύσεις σε εθνικό επίπεδο:

- Έλλειψη εγκεκριμένου ΠΕΣΔΑ, που δημιουργεί ασάφεια και καθυστερήσεις.
- Ανεπάρκεια υποδομών διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών και καθυστερήσεις στη δημιουργία ΜΑΑ/ΜΕΒΑ.
- Διοικητικά εμπόδια στις προσλήψεις, που κρατούν τους δήμους υποστελεχωμένους.
- Καθυστέρηση στην απόδοση των κονδυλίων του τέλους ταφής.
- Ανεργός εξοπλισμός λόγω θεσμικών ασαφειών.
- Άτυπη συλλογή από ρακοσυλλέκτες που αποδυναμώνει τα επίσημα συστήματα.

Η Πολιτεία οφείλει να απελευθερώσει τις προσλήψεις, να ξεκαθαρίσει το θεσμικό πλαίσιο και να επισπεύσει τα μεγάλα έργα υποδομών, ώστε οι Δήμοι να μπορέσουν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά.

8. Συμπεράσματα & Προτάσεις Δράσης

Η διαχείριση απορριμμάτων δεν αποτελεί πλέον ένα τεχνικό ζήτημα που περιορίζεται στη συλλογή και την απόθεση σε ΧΥΤΑ. Στην εποχή της κυκλικής οικονομίας, είναι ένας στρατηγικός τομέας που αγγίζει την τοπική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, την περιβαλλοντική προστασία και την εικόνα κάθε πόλης. Οι δήμοι της Αττικής έχουν μπροστά τους μια μοναδική ευκαιρία: να μετατρέψουν μια πρόκληση που παραδοσιακά θεωρούνταν «βάρος» σε μοχλό προόδου και βιώσιμης ανάπτυξης. Το τέλος ταφής, που εξασφαλίζει σταθερή χρηματοδότηση, οι

αποδεδειγμένες καλές πρακτικές από πρωτοπόρους δήμους και η αυξανόμενη ευαισθητοποίηση των πολιτών συνθέτουν ένα περιβάλλον που ευνοεί την αλλαγή.

Το πρώτο και πιο κρίσιμο βήμα για κάθε δήμο είναι η **στρατηγική αξιοποίηση των πόρων** που θα λάβει από το τέλος ταφής. Οι πόροι αυτοί πρέπει να κατευθυνθούν σε δράσεις που έχουν άμεσο και πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα: στην αγορά εξοπλισμού νέας τεχνολογίας, στη δημιουργία πράσινων σημείων, στην ενίσχυση της χωριστής συλλογής και στην ενδυνάμωση των υπηρεσιών καθαριότητας. Έτσι, θα δημιουργηθούν οι βάσεις για ένα βιώσιμο και αποδοτικό σύστημα διαχείρισης. Παράλληλα, η επένδυση σε **ψηφιακά εργαλεία και τεχνολογίες παρακολούθησης** μπορεί να δώσει στους δήμους τη δυνατότητα να παρακολουθούν την απόδοση των δράσεων τους σε πραγματικό χρόνο και να κάνουν έγκαιρες διορθωτικές κινήσεις.

Εξίσου σημαντική είναι η **επικοινωνία με τους πολίτες**. Χωρίς ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας, κανένα σχέδιο δεν μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα. Οι δήμοι οφείλουν να οργανώσουν εκστρατείες ενημέρωσης και εκπαίδευσης με συνέχεια, όχι μεμονωμένες και αποσπασματικές δράσεις. Τα σχολεία, οι σύλλογοι, οι επαγγελματικοί φορείς και οι τοπικές κοινότητες πρέπει να γίνουν συμμέτοχοι σε αυτήν την προσπάθεια. Η αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών είναι το πιο δύσκολο αλλά και το πιο σημαντικό βήμα. Η επιτυχία έρχεται όταν ο κάτοικος αισθανθεί ότι η ανακύκλωση είναι εύκολη, χρήσιμη και έχει από όφελος για τον ίδιο και την πόλη του.

Τρίτος άξονας δράσης είναι η **ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού**. Οι δήμοι χρειάζονται επαρκές προσωπικό για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά τα νέα συστήματα. Αυτό σημαίνει προσλήψεις σε κρίσιμες ειδικότητες, συνεχή εκπαίδευση του υπάρχοντος προσωπικού και δημιουργία ομάδων που θα ασχολούνται αποκλειστικά με την ανακύκλωση και την κυκλική οικονομία. Χωρίς επαρκείς και κατάλληλα καταρτισμένους ανθρώπους, ακόμα και ο καλύτερος εξοπλισμός παραμένει ανενεργός.

Τέλος, η **συνεργασία μεταξύ δήμων** είναι κλειδί για την επιτυχία. Η διαδημοτική συνεργασία σε επίπεδο εξοπλισμού, πράσινων σημείων, εκπαιδευτικών δράσεων και επικοινωνιακών εκστρατειών μπορεί να πολλαπλασιάσει τα αποτελέσματα και να μειώσει τα κόστη. Σε μια Περιφέρεια τόσο μεγάλη και ετερογενή όσο η Αττική, κανένας δήμος δεν μπορεί να πετύχει μόνος του. Η δημιουργία δικτύων συνεργασίας είναι απαραίτητη για την ανταλλαγή εμπειριών και την ενίσχυση της συνολικής απόδοσης.

Η ενδυνάμωση των δήμων δεν αποτελεί επιλογή αλλά αναγκαιότητα. Όσο πιο ισχυροί είναι οι δήμοι, τόσο πιο γρήγορα θα βελτιωθεί η εικόνα της Αττικής, τόσο πιο αποτελεσματικά θα επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι, και τόσο πιο πολύ θα αναβαθμιστεί η ποιότητα ζωής των πολιτών. Η Αττική έχει τη δυνατότητα να γίνει πρότυπο βιώσιμης διαχείρισης αποβλήτων στην Ευρώπη. Η ευκαιρία είναι εδώ· το ερώτημα είναι αν οι δήμοι θα τολμήσουν να την αξιοποιήσουν στο έπακρο.